

ne forvente. Det er snarere den europæiske sammenhæng, der danner baggrund for præsentationen af Holberg.

Nogle enkelte småfejl i gengivelsen af danske navne forstyrrer ikke det overordnede indtryk, at forfatteren har et indgående kendskab til skandinaviske sprog og til forholdene i Danmark og Norge. For polske læsere er bogen en fremragende introduktion til Holbergs liv, produktion og samtid. For os andre kan den være en påmindelse om, at der faktisk findes forskningsmiljøer i udlandet, som beskæftiger sig med vores sprog, litteratur og historie, og at en så hjemlig og national figur som Holberg også kan have en international dimension.

Rune Brandt Larsen

| MAGNUS RESSEL: *Zwischen Sklavenkassen under Türkenpässen. Nord-europa und die Barbaresken in der frühen Neuzeit*, Pluralisierung & Autorität Band 31. De Gruyter, Berlin/Boston 2012, 834 s., 179,50 Euro.

I 1816 blev Algier by bombarderet af en britisk-hollandsk flådestyrke, der foruden at forårsage store ødelæggelser i byen også sørgede for at ødelægge den algeriske flåde. Hermed var den største korsarstat i Nordafrika sat ud af spillet, og de tre andre, Tunis, Tripoli og Marokko gik snart derefter ind på at indstille deres kapringer af europæiske skibe. Et problem, der havde plaget Europas søfartsnationer i 350 år, var endelig løst. Det diskuteres heftigt, hvor mange europæere der blev slaver i Barbareskerne, som man under et har kaldt de fire nordafrikanske korsarstater. Den amerikanske historiker Robert Davies har anslået tallet til at være 1-1,25 million, hvilket franskmænden Daniel Panzac har kaldt et fantasifoster. I foreliggende bog foreslår Magnus Ressel et tal på mellem 350.000 og 700.000, men understreger, at det er en usikker vurdering.

Nogle slaver blev taget på skibe og ført til Nordafrika, hvor skib, ladning og besætning med passagerer blev solgt. Andre blev taget ved storstilede raids på den spanske og italienske kyst, hvor hele bysamfund blev bortført. Bl.a. på Mallorca kan man stadig se de vagttårne, som blev opført for at advare befolkningen om korsarflåder på vej. Et helt specielt raid var angrebet på Island i 1627, hvor mere end 400 islændinge blev bortført, og hvorfra kun en brøkdelen vendte hjem. Der er nogen uenighed om, hvad man skal kalde slaverne i Nordafrika. Nogle forskere foreslår krigsfanger eller gidsler, hvilket algerierne selv foretrækker, men det virker på mig meget apologetisk; trods alt blev folk bortført og solgt, hvilket definatorisk gør dem til slaver. Et udmær-

ket udtryk er gidselslaver, fordi de fleste fanger blev taget med henblik på løsepenge. Nogle blev nægtet løskøbelse, fordi de havde kundskaber, fyrsterne kunne bruge, f.eks. skibstømrere, mens andre var for fattige til at kunne forvente at blive løskøbt. Slaver, der ikke blev løskøbt, sank ned i hierarkiet og fik en status og eksistens, der mindede om slaverne i de karibiske sukkerplantager.

I flere hundrede år spillede Nordafrikas korsarstater således en vigtig rolle i den europæiske handel og søfart, en risiko på linje med krig og dårligt vejr. I skarp modsætning til situationen i f.eks. Frankrig og England har der i Nordeuropa været meget lidt forskning i relationen mellem Nordafrika og Nordeuropa. Der er enkelte moderne specialundersøgelser, men de store generelle værker er gamle og utidssvarende. Med den unge tyske forsker Magnus Ressels på alle måder store bog om Nordeuropa og Barbareskerne har vi fået et værk, der vil blive en klassiker og nødvendig indgang til emnet for al senere forskning.

Bogens tema er sikkerhed, eller som Magnus Ressel skriver: *Sikkerhedsproduktion*, både materielt og menneskeligt. Handlingen er udviklingen i de nordeuropæiske individers, firmaers, erhvervsgruppers og staters strategier for at producere sikkerhed mod barbareskfare. Hamburg er i fokus, men værket behandler også Lybæk og Danmark-Norge, bl.a. ved sammenlignende analyser af de tre staters slavekassers struktur og løskøbelsespolitik. Kronologisk strækker værket sig fra de første frikøb af slaver fra en Hansestad i 1547 til truslen fra de nordafrikanske korsarer ophører i 1758 med de danske fredstraktater med de nordafrikanske stater og ophøret af Hamburgs skibsfart til Syd-europa, da Hansestaden ikke kan få en fredstraktat i stand. Udviklingen går i tre delvist overlappende faser. Den første er privatisering af betaling af løsepenge. Slaven skriver hjem, beder om hjælp med angivelse af løsesummen, familien prøver at skaffe pengene, til tider hjulpet af en offentlig kollekt. Nogle søfolk tegnede simpelthen en forsikring mod at blive taget som slave, men det var primært kaptajner og officerer. Der etableredes også slavekasser, hvis formål var samlet at løskøbe medlemmer i nordafrikansk slaveri, en slags kombineret lav og forsikring, der fik sine bidrag fra afgifter på hyre, kollekter mm. Ressel viser, hvorledes staternes skibsfart og frikøbsinstitutioner hele tiden reagerede på ændringer i den konfessionelle, politiske, militære, økonomiske og sociale situation. Selve frikøbsinstitutionen ser han som en afart af det europæiske fattigvæsen og ved sit solidariske forsikringsprincip en vigtig del af udviklingen af den moderne vestlige velfærdsstat (s. 55).

Efterhånden kom løskøbet i stadig mere officielle og systematiske rammer. I Danmark-Norge centraliseredes løskøbelsen i den i 1715 etablerede slavekasse, som blev finansieret ved en afgift på søfolkernes

hyre og indtil 1736 løskøbte 163 slaver. Slutteligt kom for nogle stater indgåelse af fredstraktater. Her har Ressel et interessant kapitel om Danmark-Norges og Hamburgs kapløb om at indgå en fredstraktat med Algier, hvilket lykkedes for Danmark-Norge, men ikke for Hamburg, der måtte give efter for spansk modstand. Ressel understreger, at dette ikke var et nederlag for Hamburg, som i stedet anvendte skibe under dansk flag som transportører. Det er bemærkelsesværdigt og for dansk historieforskning noget beskæmmende, at Magnus Ressel som den første systematisk har gennemgået og brugt den danske slavekasses arkiv. Her som andetsteds vidner bogen om en kolossal arbejdsindsats og beslutsomhed. Ressel viser, hvorledes den danske slavekasse trods sin relativt korte levetid gik gennem adskillige faser afhængigt af finansieringsmulighederne og udgifterne i tilfælde af flere kapringer inden for kort tid, og hvorledes selve slavekassens effektivitet på et tidspunkt blev et problem, fordi kaprere vidste, at kassen betalte hurtigt og rigeligt. Slavekassen fremmede altså paradoksalt nok kapringer og pressede løsepengene i vejret. Det var også slavekassen, der gennem sit netværk og sagkundskab tog de første initiativer til en fredstraktat med Algier.

Magnus Ressels værk er mangefacetteret og grundigt, og det vidner om en ung historiker, vi nok skal komme til at høre mere om. Min eneste utilfredshed med bogen er den uforskammede pris.

Dan H. Andersen

JOACHIM ÖSTLUND: *Saltets pris. Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650-1770*, Nordic Academic Press, Lund 2014, 396 s., ill. 249 SEK.

Skandinaviens forhold til Magrib-regionen med de nordafrikanske stater Algier, Tunis, Tripoli og Marokko (også kaldet Barbareskerne) bliver kun meget overfladisk eller slet ikke behandlet i moderne historieskrivning og historisk formidling. Det er besynderligt i betragtning af, hvor meget de tidligere har fyldt i de skandinaviske befolkningers og ledes bevidsthed, og hvor stor betydning disse stater har haft for skandinavisk handel og søfart. Indtil midten af 1700-tallet gjorde de det farligt og bekosteligt at sejle til Sydeuropa og ind i Middelhavet på grund af truslen for opbringelse, hvor skibene blev ført til Nordafrika, og besætningerne solgt som slaver. Som i resten af Europa var der i Skandinavien regelmæssige kollekter for at indsamle penge til løskøbelse af slaver i nordafrikansk fangeskab, en løskøbelse, som blev gennemført af netværk af bankierfirmaer og jødiske mellemænd,